

RAPPORT I KORTHET STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTURS LÅNGSIKTIGA LOKALFÖRSÖRJNING

– en fördjupad förstudie av olika handlingsalternativ

Diarienummer 134/2021-1.3

**VÄRLDSKULTUR
MUSEERNA**

ETNOGRAFISKA MUSEET
ÖSTASIATISKA MUSEET
MEDELHAVS MUSEET
VÄRLDSKULTUR MUSEET

I KORTHET

Fördjupad förstudie gällande Världskulturmuseernas långsiktiga lokalförsörjning

Varför har en lokalförstudie gjorts?

Bakgrunden är att Statskontoret i en myndighetsanalys 2015 konstaterade att en alltför hög andel av myndighetens anslag var uppbunden i fasta kostnader – framför allt lokalkostnader – vilket försvårar möjligheten att utveckla verksamheten på det sätt som krävs för att fullgöra uppdraget. Året därpå fick Världskulturmuseerna regeringens uppdrag att redovisa vad myndigheten kan göra för att förbättra sina ekonomiska förutsättningar. Regeringsrapporten innehöll ett antal förslag där lokalfrågan stod i fokus. Myndighetsledningen bedömde att en mer utförlig analys krävdes och beslutade därför att genomföra en fördjupad förstudie gällande Världskulturmuseernas långsiktiga lokalförsörjning.

Museer har ett långsiktigt ansvar för ovärderliga och omfattande samlingar, vilket också kräver långsiktiga lokallösningar. Brister när det gäller säkerhet, fysisk tillgänglighet och arbetsmiljö kan leda till stora framtida kostnader och innebära risker för människors hälsa, byggnader och samlingar.

Syftet med förstudien har varit att ge fördjupade insikter om olika handlingsalternativ. Den ger därmed ett gediget underlag inför framtida vägval rörande Världskulturmuseernas långsiktiga lokalförsörjning.

Vilka har varit utgångspunkterna i arbetet?

Viktiga och vägledande utgångspunkter för lokalförstudien har varit att Världskulturmuseernas lokaler behöver uppfylla rådande lagkrav och riktlinjer, vara ändamålsenliga för att stödja den verksamhet som myndigheten ska bedriva enligt uppdrag samt bidra till en långsiktigt hållbar ekonomi för myndigheten, så att tillräckligt med finansiella medel finns för att utveckla verksamheten.

Förklaring till vad som här menas med rådande lagkrav:

Som museimyndighet lyder Världskulturmuseerna under en rad regelverk och lagar som rör till exempel säkerhet, brandskydd, tillgänglighet och arbetsmiljö. En förutsättning för att kunna leva upp till dessa krav är lokaler som stödjer dem. Lokalerna behöver dessutom vara ändamålsenliga i relation till myndighetens uppdrag. För att uppnå dessa syften kan befintliga lokaler behöva uppgraderas/byggas om. Därmed

inträder lagkrav för ombyggnation, vilket är strängare än de krav som generellt ställs på äldre byggnader. Det är denna nivå på rådande lagkrav som avses i rapporten.

Förstudien har fokuserat på att fördjupa olika handlingsalternativ för myndighetens verksamhet i Stockholm. Anledningen är att myndighetens lokalsituation i Göteborg bedöms ha goda förutsättningar att uppfylla krav på ändamålsenlighet, redan har varit föremål för viss effektivisering/förtätning samt har en strategisk lokalisering med utvecklingspotential för framtiden.

När det gäller att utvärdera befintliga lokalers status mot lagkrav avseende säkerhet, brandskydd, fysisk tillgänglighet, frångänglighet (möjligheten att ta sig ut ur byggnaden i behov av utrymning), fysisk arbetsmiljö och hållbarhet har samtliga museilokaler i Stockholm utvärderats. Det har även gjorts en förenklad utvärdering av lokalerna i Göteborg, där vissa brister mot tillgänglighet och frångänglighet har identifierats. Dessa bör utredas i nästa steg.

Vem har gjort förstudien? Hur har arbetet gått till?

Arbetet har bedrivits internt i projektform under ledning av en processledare, Andreas Petersson. Till sitt stöd har han haft en styrgrupp som bestått av myndighetens chefsgrupp. Beställare har varit myndighetens överintendent, Ann Follin.

Ungefär en tredjedel av myndighetens anställda har deltagit i arbetet med att beskriva verksamheten och önskat läge för denna. Medarbetare har även medverkat i att genomföra konsekvensanalyser av de olika handlingsalternativen.

Externa konsulter har bidragit med utredningsstöd och delutredningar.

Några exempel på steg och analyser i förstudien:

Ett första steg har varit att beskriva verksamheten och dess önskade läge avseende standard och funktionalitet – i både text och funktions-scheman. Detta önskade läge har beskrivits lokalneutralt, optimerat och framåtriktat.

Därefter har ett antal verksamhetsscenarioer tagits fram, vilket kan beskrivas som olika sätt att lokalneutralt gruppera (klustra) verksamhetens funktioner – på en plats eller flera. Teoretiskt kan man undersöka ett oändligt antal varianter av upplägg, i praktiken behöver man i en förstudie som denna begränsa antalet vars förutsättningar man provar.

Förutom befintligt verksamhetsscenario har följande verksamhets-scenarier prövats:

- Ett kunskaps- och produktionscenter med publik enhet + en eller två kompakta publika enheter
- Allt samlat på en plats
- Ett kunskapscenter + en publik enhet med ett produktionscenter

Med kunskapscenter avses här att myndigheten samlar sina föremålsmagasin, arkiv, bibliotek, bokmagasin, bildarkiv, konserveringsateljéer, fotostudior och digitaliseringshubbar i Stockholm till en plats. Med produktionscenter avses att myndigheten samlar sin utställningsproduktion och sina verkstäder i Stockholm till en plats.

Verksamhetens olika funktioner har sedan sammanställts i strategiska lokalprogram med angivna ytbehov. Även de strategiska lokalprogrammen är lokalneutrala.

Därefter har de strategiska lokalprogrammen realiserbarhetsprövats ("provtryckts") mot både befintliga lokaler och ett antal andra lokalalternativ. Några av dessa är ännu ej existerande men potentiella handlingsalternativ.

De handlingsalternativ som prövats är:

- Befintliga lokaler – utan åtgärder (nollalternativ)
- Befintliga lokaler – uppdaterade mot lagkrav
- Kunskaps- och produktionscenter med publik enhet (Gärdet) + två publika enheter (Skeppsholmen & Fredsgatan)
- Kunskaps- och produktionscenter med publik enhet (Gärdet) + en publik enhet (Fredsgatan)
- Allt på en plats (Gärdet)
- Allt på en plats (Norra Djurgårdsstaden)
- Allt på en plats (Slakthusområdet)
- Kunskapscenter (Tumba) + publik enhet med produktionscenter (Gärdet)
- Kunskapscenter (Tumba) + publik enhet med produktionscenter (Norra Djurgårdsstaden)
- Kunskapscenter (Tumba) + publik enhet med produktionscenter (Slakthusområdet)

I rapporten ingår en rad ekonomiska analyser som innehåller beräkningar för bland annat

- hyreskostnader
- kostnad för flytt och/eller evakuering av samlingar
- övriga kostnader som dubbel hyra, inredning, nya basutställningar mm
- förändring av personal- och driftskostnader.

En sammanfattande ekonomisk analys har gjorts av årlig förändring av lokalhyra, personal- och driftskostnader som visar de mer långtgående

kostnadsmissiga effekterna av olika handlingsalternativ. En kostnads-täckningsanalys visar den tid det tar för den årliga förändringen av lokalhyra, personal- och driftskostnader att täcka genomförandekostnaderna (det vill säga flytt av samlingar, dubbel hyra, inredning, nya basutställningar med mera).

Slutligen har en konsekvensanalys av samtliga handlingsalternativ gjorts och slutsatser dragits, vilka sammanfattas i rapporten tillsammans med ett antal rekommendationer från utredaren.

Vad har förstudien kommit fram till?

Utifrån samtliga analyser har slutsatser dragits om hur olika handlingsalternativ bedöms stödja projektets vägledande utgångspunkter. Den fördjupade förstudien konstaterar att *nollalternativet*, det vill säga att fortsätta att bedriva verksamheten i befintliga lokaler utan att dessa åtgärdas, inte är något långsiktigt alternativ. Anledningen är att det har brister mot lagkrav och ändamålsenlighet samt endast begränsade möjligheter till effektivisering. Att inte vidta några åtgärder kan leda till stora framtida kostnader och innebära risker för människors hälsa, byggnader och oersättliga samlingar.

Alternativet att vara kvar i *Befintliga lokaler – uppdaterade mot lagkrav* fordrar ytterligare investeringar för att uppnå förbättrad ändamålsenlighet, men når inte tillräcklig ändamålsenlighet långsiktigt och innebär få möjligheter till effektivisering.

Att skapa ett *Kunskaps- och produktionscenter med publik enhet på Gärdet, samt två publika enheter (Skeppsholmen och Fredsgatan)* innebär att lagkrav kan uppfyllas och ändamålsenligheten förbättras. Det innebär dock även överytor i relation till beskrivna behov, begränsade möjligheter till effektivisering och är långsiktigt det mest kostsamma alternativet.

Ett *Kunskaps- och produktionscenter med publik enhet på Gärdet + en publik enhet (Fredsgatan)* innebär att lagkrav kan uppfyllas och ändamålsenligheten förbättras. Trots vissa möjligheter till effektivisering är alternativet det långsiktigt näst mest kostsamma.

Ett *Kunskapscenter (Tumba) + publik enhet med produktionscenter (Gärdet, Norra Djurgårdsstaden eller Slakthusområdet)* innebär att lagkrav uppfylls och att lokalerna har en hög ändamålsenlighet och flexibilitet. Alternativet erbjuder även möjligheter till effektiviseringar, men uppdelningen av personal och funktioner som är beroende av varandra bedöms innebära begränsningar för verksamheten.

Allt på en plats (med antingen Gärdet, Norra Djurgårdsstaden eller Slakthusområdet som lokalalternativ) är det alternativ som bäst möter projektets vägledande utgångspunkter rörande stöd för den verksamhet myndigheten behöver och vill kunna bedriva långsiktigt i enlighet med sitt uppdrag. Alternativet erbjuder även möjligheter till effektiviseringar. De tre olika lokalalternativen har olika mervärden och utmaningar, vilka redovisas i rapporten.

När det gäller förutsättningar att bidra till en långsiktigt hållbar ekonomi har jämförelser gjorts utifrån den tid det skulle ta att betala av alternativens genomförandekostnader och långsiktigt frigöra medel för utveckling. I det hänseendet har *Kunskapscenter (Tumba) + publik enhet med produktionscenter (Slakthusområdet)* bäst förutsättningar följt av *Allt på en plats (Gärdet)* och *Allt på en plats (Slakthusområdet)*.

För att kunna göra en heltäckande bedömning av vilket handlingsalternativ som verkligen stödjer en långsiktigt hållbar ekonomi, behöver finansieringsform och villkor fastställas.

När de tre vägledande utgångspunkterna vägs samman utkristalliseras två av handlingsalternativen som de som totalt sett uppfyller projektets vägledande utgångspunkter bäst. *Allt på en plats (Gärdet)* och *Allt på en plats (Slakthusområdet)*.

Allt på en plats (Gärdet) skulle innebära mervärden som sammanhanget i Museiparken och naturomgivningarna kan erbjuda, att stora delar av samlingen redan finns på platsen samt att myndigheten har kvar sin nuvarande hyresvärd, Statens fastighetsverk. Platsen har dock i nuläget utmaningar i tillgänglighet.

Alternativet *Allt på en plats (Slakthusområdet)* erbjuder mervärden rörande platsens potentiella dynamik, tillgänglighet och flöden av människor. Det skulle dock jämförelsevis kräva mer av myndigheten för genomförandet (till exempel ansvar för upphandling av byggentreprenad) och kunna innebära vissa ekonomiska risker långsiktigt.

Vad har inte utretts?

Det har inte ingått i projektet att utreda hur museernas olika identiteter kan påverkas eller hur innehåll och utbud kan komma att gestaltas i de olika alternativen.

Vilka rekommendationer lämnar utredaren?

Avslutningsvis riktar processledaren ett antal rekommendationer till myndighetsledningen, bland annat att:

- tillsammans med Statens fastighetsverk åtgärda brister i brandsäkerheten i Tyghuset på Skeppsholmen så snart som möjligt
- genomföra vissa ytterligare delutredningar beroende på vilket/vilka handlingsalternativ myndigheten väljer att ta vidare. Det kan till exempel röra möjligheten att förbättra ventilationen i Medelhavsmuseets lokaler på Fredsgatan och förutsättningar för handlingsalternativet *Allt på en plats Gärdet* inklusive validering av kalkyler, hyresberäkningar, projekt-tider och möjligheterna till byggnation i Nationalstadsparken.
- beskriva påverkan och möjlighet till utveckling av innehåll, gestaltning och profiler i de handlingsalternativ man avser att ta vidare
- ta fram visualiseringar av de lokalalternativ man avser att ta vidare
- ta fram plan för finansiering av genomförandekostnader samt hur personella resurser med efterfrågad kompetens kan säkerställas.

Vad händer nu? Vad är nästa steg?

Nu har överintendenten och styrgruppen tagit emot rapporten. Därefter kommer myndighetens ledning att besluta vilket eller vilka handlingsalternativ som ska tas vidare till detaljerad utredning. Dessutom ska myndigheten tillsammans med Statens fastighetsverk snarast utreda och ta fram förslag på åtgärder för att åtgärda brister i brandsäkerheten i Tyghuset. Detta kommer att genomföras oavsett framtida valt handlingsalternativ.

De detaljutredningar som ledningen väljer att gå vidare med bör om möjligt genomföras under första halvåret 2022. Parallellt kommer förankringen med huvudman att fortsätta.

Vill du läsa förstudierapporten i sin helhet hittar du den [här](#).